

Deu poemes inèdits

d'Àlex Susanna

NOTA DE L'AUTOR

L'amic Antoni Dalmau em demana uns quants poemes per a la *Revista d'Igualada*. Fins aquí cap problema —ans tot el contrari: agraïment pur i dur—, si no fos que després de la publicació del meu últim recull de poemes, *Suite de Gelida*, que fa pocs mesos vam presentar a Igualada, n'he escrit ben pocs: concretament, cinc, i per aquest ordre: “Cavallera”, dedicat a l'enyorat amic Eudald Solà, el traductor de Kavafis i de tants altres poetes neo-grecs; “Trois-Rivières: capital de la poesia”, escrit arran d'una estada al Quebec per participar al Festival de Poesia de Trois-Rivières; “Tardor a Noarre”, un dels pocs pobles del nostre país sense carretera ni electricitat; “Anunciació”, sobre una bellíssima taula gòtica de Bernat Martorell, i “Una voce in off”, escrit arran de l'enregistrament de l'òpera del mateix nom, sota la batuta del mestre Antoni Ros Marbà, i dedicat, és clar, a l'admirada figura del qui n'és el compositor.

Però cinc poemes no són suficients —em diuen des de la *Revista*—, i així doncs m'he decidit a fer una cosa prou arriscada: rescatar alguns dels poemes que van ser descartats, a última hora, quan estava acabant d'estructurar el meu darrer llibre. Són textos que encara m'agraden —o, més ben dit, m'interessen—, però que per un motiu o altre vaig decidir de sacrificar (escatir-ne les causes, però, ens portaria massa lluny). Es tracta dels poemes “Per a un brindis” —dedicat a la meua dona amb motiu d'un seu aniversari significatiu—, els dos sonets “La tradició” i “Concert”, i una com a mínim curiosa “Cançó de l'enfadós” en què parlo d'un estat d'ànim que de tant en tant s'apodera de mi... A més a més, d'una altra carpeta —la dels poemes sacrificats de llibres anteriors— he rescatat un petit poema que ni recordo quan va ser escrit, però que té la particularitat de ser el primer d'un doble homenatge que vaig voler fer a Joan Llacuna, un poeta finíssim que no hauria de deixar indiferent cap bon lector de poesia.

Gelida, novembre del 2001

CAVALLERA (RIPOLLÈS)

a Eudald Solà, i. m.

Aquesta tarda d'hivern
semblava el torb que brunzia
una mar revoltada i amargament queixosa,
mentre uns quants deseparats
ens arraïmàvem al petit cementiri
d'alta muntanya
fins sabent que allí s'acabava tot,
o justament per això:
en aquest nínxol on t'apostàvem
i després et tapiàrem amb roses,
era clar que s'hi estavellava
tot l'arsenal de projectes
que sempre tenies a mà
per compartir amb uns i altres...

Però aquells viatges i traduccions,
el munt de sopars, concerts i conferències
a què ens havies convocat,
de sobte barrejats en la memòria,
formen ja una sola música
que alguns duem arrapada
a les nostres butxaques
com una fona
per defensar-nos de la mort.

5.II.2001

TROIS-RIVIÈRES: CAPITAL DE LA POESIA

De matinada i negra nit encara,
al bar d'una estació d'autobusos
força més desolat que els que pintava Hopper,
una cambrera t'ha demanat
de signar el revers del compte
de l'apressat esmorzar
com si fos el rebut d'una targeta de crèdit...
Només un cop a l'autobús
t'has adonat de què es tractava.
Què en farà, ella, d'aquest full volant?
No ho sé pas: jo, però,
que ja he oblidat la seva cara,
de tant en tant recordaré
aquest instant de reconeixement
indiscret, real i fugaç
com una carícia.

TARDOR A NOARRE

*per a en Joan i
la Gaby*

Al faldar d'aquestes velles muntanyes
dues grans taques semblen escampar-se
o, més ben dit, contendir,
contenir-se després d'haver amidat
durant anys i més anys
les seves forces redoblades:
un bosc de bedolls, voluble i flamíger,
majestuós d'una fràgil bellesa
i per no-res espantadís;
el dels avets, reconcentrat i fosc,
i tan calmosament semblant a si mateix
que es fa difícil no voler emular-lo.

Així jo, també de tant en tant veig
com lluiten dos boscos dins meu,
i és només d'aquesta lliça exaltada
que en surto reforçat
cap al mal temps que dia a dia s'acosta.

“ANUNCIACIÓ” DE BERNAT MARTORELL

*(Museu de Belles-Arts,
Montréal)*

No pas només pel fet que el pintor sigui
o vingui del mateix racó que tu,
ni per haver-vos trobat tot de sobte
a un museu d'un país força llunyà,
tampoc no són l'època o la temàtica
allò que realment t'ha ullprès
i ha fet que entre moltes altres taules gòtiques
t'hagis fixat de seguida en aquesta,
sinó sobretot la seva factura
—tan pulquèrrima, precisa i airosa,
que de poc no ho traspasa quasi tot:
país, temps, motiu i artifici—,
i el caient astorat d'una madona
que sembla no creure's el que tot just
li acaben d'anunciar amb gran delit...

En el desengany del boc emissari,
però encara més en la reacció de Maria,
no ens hi podrem reconèixer ara i sempre?

UNA VOCE IN OFF

a Xavier Montsalvatge

Mentre a fora plou a bots i barrals
i vent i sirenes van d'un costat a l'altre
sense ordre ni concert,
a la sala d'assajos del Liceu
tota una orquestra i cor immensos
enregistren una òpera:
ell és en un racó, amb la seva dona,
el cap recolzat damunt d'un bastó
com si fos un fi balustre del temps
interrogant-se a si mateix
ben al marge de la tempesta externa,
i escolta allò que fa molts anys
va entreveure per primer i únic cop
en aquell mateix escenari...

Aquest salt des del pentagrama mut
cap al dibuix aeri de la música,
però,
potser el pateix més que no en gaudeix,
el compositor, ullcluc,
maldant com està per reconèixer
tota la força i l'alegria
del qui era quan la va compondre.

PER A UN BRINDIS

Si fos pintor ja et pots imaginar
què faria en un dia com avui:
pensar en alguna cosa que t'agradi
i aplicar-me tot jo a fer-la reviure
—potser una plàtera plena de fruita
o un ram de flors boscanes del jardí,
potser els fills que ens ensenyen a jugar
o un retrat de la casa on dia a dia
construïm la nostra felicitat...
Si músic fos, també ho tinc força clar:
amb un dels teus poemes preferits
una cançó greu i alada faria,
com les de Barber, Strauss o Poulenc
que tan bona companyia ens han fet
en les nostres nits d'hivern vora el foc...
Com a poeta, però, no sé pas
quina m'empescaria: mai no he entès
com funciona el motor del poema
ni com m'hi haig de posar perquè s'engegui:
és un gos esquiu que fuig quan el crides
o sols ve quan no li ho has demanat.
Davant d'aquest misteri inescrutable
—una forma potser de malaptesa—,
deixa'm dir-te, només, el que més vull:
que amb tan grata companyia puguem
anar-ho celebrant any rere any
fins que el temps es cansi ja de nosaltres
o bé nosaltres de la vida...
Mentre això no passi, amics, us emplaço
a brindar per qui, entrant en quarantena,
és a prop d'infantar per tercer cop!

LA TRADICIÓ

Quin gran plaer no és estrenar el dia
llegint versos de Guerau o Carner,
ells que d'un no res en fan melodia,
festegen tota cosa del terror,

i amb un tan fràgil enfilall de sons
omplen i conforten com un bon vi
que pel cos s'escampa ple de ressons
sempre que ens n'aboquem un rajolí.

Per vetust i arnat que pugui semblar-vos,
aquest és un plaer que no té preu
i al qual us encoratjo de lliurar-vos:

veureu com tot seguit reus en sereu
i ja mai més voldreu emancipar-vos
d'un vici tan poc plebeu ni garneu.

CONCERT

Ara que l'any és a punt de guillar
i cofoi ens aboca a un nou mil·lenni,
si us plau per força li prego que esmeni
tant neguit i calma ens vulgui aportar,

car creix en la pressa el més gran perill
i avança com infame soldadesca
cada cop més mancada de cabdill,
sols amatent a deixar-nos sense esca:

sort que amb una mica de mirament
el foc torna a ballar sense destret
i ens desvela en audició cruixent

on guarda del seu renéixer el secret
i què vol dir tot l'entotsolament
amb què es consum a cada nou decret.

CANÇÓ DE L'ENFADÓS

La meva vida ha estat força discreta:
 vaig néixer en un país que no té nom
 i que encara avui no sap com es diu
 la seva taca no he vist a cap mapa
 —i tant com m'hauria agradat!—
 de tot això els meus no me'n van dir res
 i he viscut durant anys i anys no sentint-me
 d'enlloc ni potser tampoc de ningú
 —és normal que una cosa porti l'altra—.
 Allò que nadius i forans hi parlen
 fins ara el nostre cordó umbilical
 és un patuès cada cop més bastard
 no espereu doncs grans paraules de mi
 essent com sóc algú mig present mig
 absent com el meu país invisible
 que gairebé mai no és on està
 ni està on sembla per contra que és
 D'aquesta malaltia innominada
 tampoc no me n'ha parlat mai ningú
 ni he pas gosat plantejar-la a cap savi
 no fos cas que em prenguessin per allò que no sóc
 —algú que en tot moment sap què li passa
 què ha de fer què ha de dir i on ha d'anar:
 quin horror que una cosa així em passés!—
 Inacabat indefens amputat
 ben aviat vaig veure que era tan perillós
 dir-ho tot com callar més del compte
 sóc doncs l'home del balbuceig perpetu
 els enunciats truncats les respostes defectives
 les decisions ajornades la mala sort recalcitrant
 els projectes rebordonits els poemes encallats
 embarrancats en ells mateixos
 sense motiu aparent
 només perquè sí

algú que tant pot semblar quec
 com tímid neci o tot alhora:
 aquesta i no cap altra
 és la meva única llibertat
 (això sí del tot irrenunciable)

MIRADES

(petit homenatge a Joan Llacuna)

Sota el pes dels meus ulls
veig com de sobte creixen
damunt la brusa blanca
els teus mugrons indòmits...

Però els teus ulls, llavors,
esdevenen, torbats,
una enfollida brúixola!

L'OBRA D'ÀLEX SUSANNA

JOAN M. PUJALS

Tot i que avui dia és ben difícil ser *només* un poeta líric, l'obra d'Àlex Susanna exemplifica de manera prou clara la figura del poeta que, partint de la poesia com a nucli seminal de la seva obra, es desdobla en altres gèneres, com ara la prosa, la crítica o la traducció. Podria ser que es tractés d'activitats més aviat inconnexes, però en el cas d'Àlex Susanna sembla talment que siguin concebudes com a vasos comunicants: la poesia n'és sens dubte el motor principal, però el poeta sent la necessitat d'endinsar-se pels camins de la prosa, la crítica i la traducció, a fi —sobretot— de formar-se com a poeta. És, doncs, sota la llum polièdrica d'aquesta multiplicitat de registres que ens cal examinar la seva tasca poètica.

Així, bé podríem llegir el seu dietari *Quadern venecià* (1989) com la intrahistòria de *Palau d'hivern* (1987), i més recentment els seus *Quadern de Fornells* (1995) i *Quadern d'ombres* (1999) com els correlats respectius dels poemaris *Bosc i ciutats* (1994) i *Suite de Gelida* (2001). I Valéry i Eliot, objecte de sengles traduccions i estudis per part de Susanna —*Monsieur Teste* (1980) i *Quatre Quartets* (1984)—, apareixen també en els seus dietaris, o de manera més soterrada en alguns dels seus poemes. Per tant, tot i tractar-se d'una obra assequible i clara en primera instància, els seus poemes tenen alhora tota la profunditat i misteri d'aquells estanys de “Camporells” presents a *Les anelles dels anys* (1991), o d'aquelles gorgues d'alta muntanya en les aigües cristal·lines de les quals es banyen les

protagonistes del seu poema “Tres nus a les Termòpiles” d'*Els dies antics* (1982).

La personalitat literària d'Àlex Susanna és, doncs, multiforme i polivalent, com la de Josep Carner o Marià Manent —prologuista significatiu d'*Els dies antics*, per cert—, els quals foren poetes i alhora crítics de poesia, traductors i prosistes. La poesia i la prosa, com els sentiments i la vida quotidiana, es complementen en aquesta mena d'autors. El mateix Susanna declarava en una llarga entrevista de Marta Nadal per a la revista *Serra d'Or* (i posteriorment recollida en llibre), que “*els romàntics anglesos, i estic pensant en el pròleg de Wordsworth i Coleridge per a les Balades líriques, ja insistien que el llenguatge de la prosa i el de la poesia no tenien per què diferenciar-se*”. T. S. Eliot, un altre dels seus grans referents com a escriptor polièdric, va defensar que en temps difícils la poesia no podia sinó ser complexa. Però el nostre autor, que persegueix una poesia clara i comprensible, més aviat ho posa en dubte. La poesia, ha dit en més d'una ocasió, no té per què ser necessàriament hermètica i comprensible només per a uns quants iniciats. De fet, pot adreçar-se a la majoria o, si més no, a una “immensa minoria”, com la que any rere any ha anat emplantant el Palau de la Música quan s'hi celebra, per exemple, el Festival Internacional de Poesia, que el mateix Susanna va fundar l'any 1985 i que ha dirigit fins al 2000. En un acte recent celebrat a la seu de la Fundació Enciclopèdia Catalana, Jordi Sarsanedas va agrair públicament el seu activis-

me en aquest camp: “Tots els qui m’escolteu teniu per clar i ben sabut que, des de fa molts anys, ell ha esmerçat la seva sòlida joventut en la pràctica i en la militància de la poesia. En aquest sentit i en aquest terreny, que sigui regradat ara i aquí amb el beneplàcit de tothom”.

Com a poeta que bàsicament se situa en el corrent de l’anomenada “poesia de l’experiència” —sovint tan mal entesa, però: molt més que no parlar d’un mateix en un to confessional, del que es tracta en aquest tipus de poesia és de fer que al jo que hi parla li passin coses a dins del poema, és a dir, que té per objectiu la creació de simulacres d’experiències reals, com va dir el seu admirat amic Gil de Biedma—, Susanna considera que la relació d’interdependència entre vida i poesia és bàsica: “Per a mi la poesia és una mena de camí per aconseguir una saviesa molt en minúscula, però que em sembla indispensable per afrontar els estralls inevitables del pas del temps i la vida”. Amb aquesta finalitat, com destacava Marià Manent en aquell pròleg ja esmentat, el nostre autor “se serveix d’un llenguatge pròxim a les maneres col·loquials, però d’una gran riquesa”. És el que Jordi Sarsanedas en va dir “la lluentor del peltre”: “...la d’una vella noble tetera, la d’un noble i vell boc de cervesa. No somorta sinó d’una eficàcia austera, discreta però segura en l’elegància”, com ho demostren, per exemple, aquests versos inicials del poema “Armagnac”:

*De poesia no ens en cal pas gaire:
tan sols la justa i necessària,
una petita copa cap al tard,
tornats que som a casa, havent sopat,
tal com ho fem amb un vell armagnac,
a la vora del foc sempre que es pugui,
per millor veure en el nostre palmell
com llampurneja la flairosa conca
del seu estany espessament daurat...*

El jove crític Jordi Llavina ha ressaltat d’Àlex Susanna el seu “ric i heterogeni bagatge de lectures (des dels poetes anglosaxons fins als italians, passant per l’anomenada generació dels 50 o autors catalans com Carner, Manent, Vinyoli o els nord-catalans J. S. Pons i J. P. Cerdà)”. Però és que, a més de ser un escriptor d’ampli espectre i amb vastos interessos culturals, Susanna és ara com ara un dels nostres poetes més traduïts (i no sols pel que fa a poemes solts, sinó a llibres sencers: ara mateix s’acaba d’editar en francès amb el títol d’*Inutile poésie* la seva *Suite de Gelida*, en versió del qui ha estat considerat com el millor traductor del català al francès, el poeta occità Bernard Lesfargues, i fa tan sols uns mesos van sortir en castellà els seus tres darrers llibres amb el títol de *Casas y cuerpos*). A propòsit de la publicació en francès del seu llibre *Les anelles dels anys* —premi Carles Riba 1990—, el crític Jean Yves Casanova va dir en un mitjà tan prestigiós com *Le Monde* que “la poesia habita les llengües”, i més “les llengües anomenades ‘petites’, marginals, i que tanmateix ocupen un lloc original en la literatura”. No és gens freqüent que un dels principals diaris d’Europa dediqui un article tan extens a un autor en llengua catalana, i menys encara que el proposi com a referent “en el debat actual que agita una mica la poesia francesa entre ‘nou lirisme’ i ‘antilirisme’. Així podríem nodrir —conclou l’articulista— aquesta discussió amb altres horitzons i recórrer a noves pertinences”.

Podria ser útil, per exemple, no sols tenir en compte que el nostre autor concep la poesia com la millor manera de conèixer-se, sinó que ho fa sense renunciar a mostrar-se tal com és en la seva vida quotidiana: el poema com a transmissor d’experiències en què la vida es viu a si mateixa —allò que els germanistes en diuen *Erlebnis*—, el poema com a “model verbal de vida privada” (Stephen Spender), però una privacitat reforçada, potenciada per una moralitat en alguns moments fins i tot abassegadora. A la *Suite de Gelida*, el seu darrer llibre, al costat de poemes com “Kosovo”,

que és una lúcida resposta a una de les guerres del nostre temps, l'autor ens ofereix amb idèntica emoció lírica uns bells i sorprenents poemes d'amor filial i conjugal, com ara "Cançó de bressol", "Carta al fill", "Aniversari", "Maternitat" o "Mare adormint-se". Com ha escrit l'escriptora Teresa Costa-Gramunt, *"els poemes a la madona són d'una bellesa serena i corprenedora, en què el poeta, davant de l'esposa encinta adormida, s'interroga pel misteri de la gravidesa i intueix que la resposta, naturalment, no li vindrà pel camí de la raó sinó pel camí, molt més subtil, de la revelació..."*

En la seva antologia *Veintiún poetas catalanes para el siglo XXI*, José Agustín Goytisolo va escriure del nostre autor que *"el seu món poètic és el seu món interior"*. I poc abans Joan Perucho havia dit, amb una rotunditat que comparteixo: *"He llegit tots els llibres d'Àlex Susanna. Contenen una poesia d'una rara intensitat, que pertany a l'orde dels poetes que recolzen més en el verb que en l'adjectiu; per tant, és una poesia nua, despullada d'artifici, precisa. És una poesia per recordar"*.

El secret d'aquesta poesia és que sota l'aparença d'una senzillesa diàfana ens fa còmplices de la seva recerca íntima. El poeta no ens diu exactament què hi ha de recòndit en la seva poesia, però ens invita a descobrir-ho i ens n'indica el camí.

JOAN MARIA PUJALS I VALLVÉ (Reus, 1957). Llicenciat en Filologia Catalana. Ha conreat la crítica literària, la biografia i l'assaig. És autor, entre d'altres, dels llibres *La lluna de Nissan* (1994) i *Les noves fronteres de Catalunya* (1998). Ha estat alcalde de Vila-seca (1983-1992), president de la Diputació de Tarragona (1988-1992) i conseller d'Ensenyament (1992-1996) i de Cultura (1996-1999) de la Generalitat. Actualment, és diputat al Parlament de Catalunya.